

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

O. MAIMETS

INIMESE SUURE
VERERINGE ARTERID

TARTU 1966

A-1107005
TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
ANATOMIA KATEEDER

O. MAIMETS

INIMESE SUURE
VERERINGE ARTERID

(ÕPPEVAHEND)

III trükk

TARTU 1966

S a a t e k s .

Käesolev konspekt on mõeldud kasutamiseks TRÜ Arstiteaduskonna ravi- ja stomatoloogialaosakonna üliõpilastele õppevahendina inimese süstemaatilise anatoomia kursuse angioloogia osas. Konspektis on püütud konkreetselt ja konspektiivses stiilis esitada inimese suure vereringe arterite tundmiseks minimaalselt vajalik faktiline materjal. Konspekt on varustatud skemaatiliste joonistega, mis hõlbustavad tekstis esitatud materjali omandamist.

On vajalik silmas pidada, et konspekt ei asenda teisi õppevahendeid (õpikuid, atlasi, loengutel ja praktikumides käsitletavat), vaid on abi-õppevahendiks, mille varal võib kiiresti omandada põhjalikumaks stuudiumiks vajalikke algteadmisi ja hiljem läbi viia ka õpitu kordamist.

Kuna "Inimese suure vereringe arterid" on kogu inimese süstemaatilise anatoomia kursuse lahutamatuks osaks, siis on konspektis tehtud viiteid inimese anatoomia teistele peatükidele kohtadel, kus aine omandamine vajab seostamist varem õpituga.

Vastutav toimetaja.

A O R T A

A o r t a - aort -, suure vereringe arteriaalne peatüvi, algab südame vasema vatsakese conus arteriosus'est. Aort jaotub kolmeks lõiguks:

Aorta ascendens - ülenev aort - on ligikaudu 6 cm pikune. Ta algab laiendiga (b u l b u s a o r t a e - aordisibul), mille põhjustavad kolm aordi urget (s i n u s a o r t a e) poolkuuklappide ja aordi seina vahel. Ülenev aort suundub ette-paremale-üles, pöörduv rinnaku pideme taga taha-vasemale ja moodustab aordikaare (a r c u s a e r t a e).

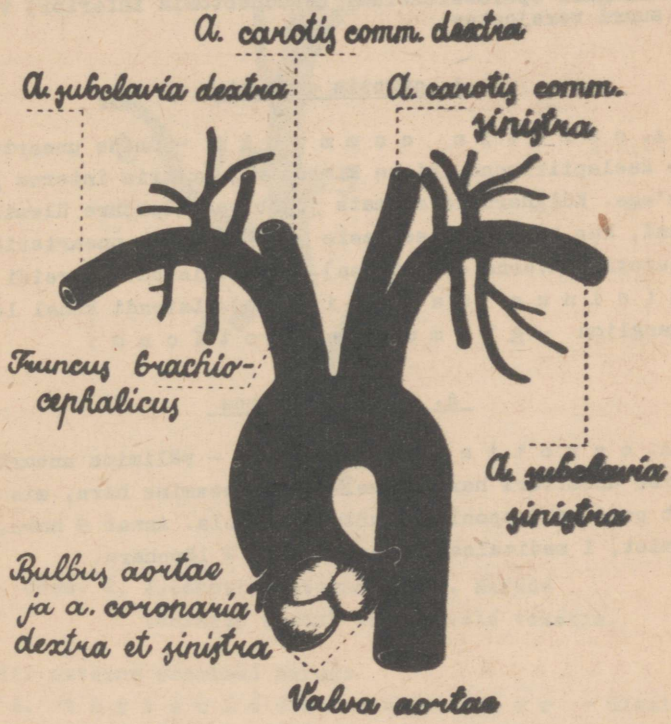
Arcus aortae - aordikaar - pöörduv üle vasema bronhi lülisamba vasemale küljele ja omandab alaneva suuna. IV rinnalüli kohal läheb ta üle alanevaks aordiks (a o r t a d e s c e n d e n s).

Aorta descendens - alanev aort - jaotub omakorda veel kaheks lõiguks: rinnaaordiks (a o r t a t h o r a c i e a) ja kõhuaordiks (a o r t a a b d o m i n a l i s). Aorta thoracica ulatub IV rinnalülist vahelihase hiatus aorticuseni XII rinnalüli kõrgusel, paikneb alguses lülisamba vasemal küljel ja pöörduv alumises osas lülisamba ette. Aorta abdominalis ulatub lülisamba ees XII rinnalülist IV nimmelülini, kus haruneb kaheks ühiseks niudearteriks (a a . i l i a c a e c o m m u n e s). Harunemiskohast (b i f u r c a t i o a o r t a e) jätkab aordi kulgu allapoole peen tüvi - a . s a c r a l i s m e d i a n a .

Ü L E N E V A A O R D I H A R U D

Arteria coronaria sinistra.
Arteria coronaria dextra.

(Üleneva aordi harusid käsitletakse südame verevarustuse osas.)

Joon. 1. Aordikaar ja temast lähtuvad suured arteriaalsed tüved.

Aordikaare konveksselt küljelt lähtuvad arteriaalsed tüved ülajäsemetele ja peale. Tüüpiliselt on need harud järgmised (paremalt vasemale):

T r u n c u s b r a c h i o c e p h a l i c u s - haruneb articulatio sternoclavicularis dextra taga a. carotis communis dextra'ks ja a. subclavia dextra'ks.

A . c a r o t i s c o m m u n i s s i n i s t r a .

A . s u b c l a v i a s i n i s t r a .

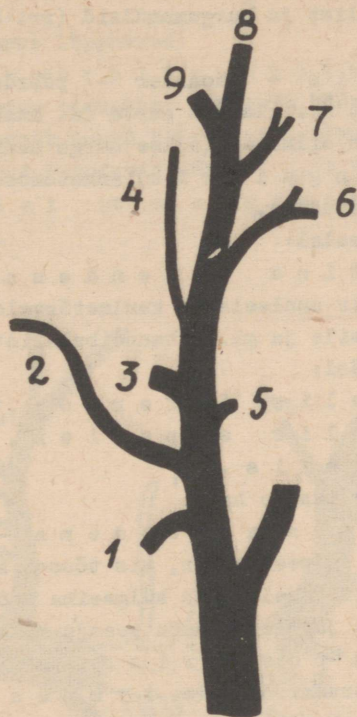
10%-l juhtudest lähtub aordikaarest a. thyreoidea ima, mis mõningail operatsioonidel (tracheotomia inferior) võib anda suuri verejookse.

A. carotis communis

A . c a r o t i s c o m m u n i s - ühine unearter - läbib kaelapiirkonna ühises kimbus v. jugularis interna ja n. vagus'ega. Külgharusid andmata jõuab ta kilpkõhre ülemise servani, kus haruneb sisemiseks ja välimiseks unearteriks (a. carotis interna et externa). Harunemiskoht on veidi laienenud (s i n u s c a r o t i c u s). Laiendi kohal leidub paraganglion - g l o m u s c a r o t i c u m .

A. carotis externa

A . c a r o t i s e x t e r n a - välimine unearter - on ühise unearteri harunemisel tekkiv eesmine haru, mis varustab pead väljaspool koljuõõnt ja kaela. Annab 9 haru, neist 3 eesmist, 1 mediaalse, 3 tagumist ja 2 lõppharu.

Joon. 2. A. carotis externa harud. Harude
tähistus vastab tähistusele tekstis.

A. carotis externa eesmised harud:

1. A. thyreoidea superior - ülemine kilpnäärmearter - algab allpool keeleluud ja suundub kilpnäärme ülemisele servale. Varustab kilpnääret, kõri ja keeleluule kinnistuvaid lihaseid.
2. A. lingualis - keelearter - algab keeleluu suure sarve kõrgusel ja tungib m. hyoglossus'e alla.

Lõppharu (a. profunda linguae) ulatub keeletipuni. Arteria lingualis varustab suupõhja, keelt, alumisi igemeid (a. prof. linguae, a. sublingualis), samuti keelejuurt, kõripealist ja kurgumandleid (rr. dorsales linguae).

3. A. f a c i a l i s - näoarter - pöördub gl. submandibularis'e alt üle alalõua serva (m. masseter'i ees) näole ja kulgeb silma mediaalse nurga suunas. Arteri lõppharu (a. a n g u l a r i s) anastomoseerub a. ophthalmica lõppharudega.

Näoarteri harud kaelal:

- a) a. p a l a t i n a a s c e n d e n s - kurgumandlile, pehmele suulaele ja kuulmetõrvele;
b) harud lõuatsile ja gl. submandibularis'ele.

Näoarteri harud näol:

- c) a. l a b i a l i s i n f e r i o r ,
d) a. l a b i a l i s s u p e r i o r ,
e) a. a n g u l a r i s .

A. carotis externa mediaalne haru:

4. A. p h a r y n g e s a s c e n d e n s - ülenev neeluarter - on peen arter, mis tõuseb sisemise ja välimise unearteri vahel neelu külgešina mööda ülespoole. Annab haru for. jugulare kaudu peaaju kõvakelmele (a. m e n i n g e a p o s t e r i o r), canaliculus tympanicus'e kaudu trummiõõnde (a. t y m p a n i c a i n f e r i o r) ja harud neelu seinale.

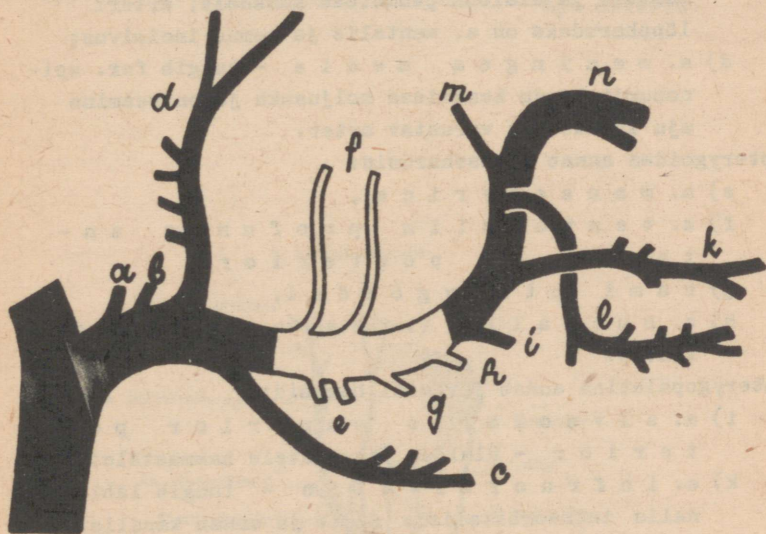
A. carotis externa tagumised harud:

5. A. s t e r n o c l e i d o m a s t o i d e a - samanimelisele lihasele. (Sageli on a. sternocleidomastoidea a. thyreoidea superior'i haru.)
6. A. o c c i p i t a l i s - kuklaarter - lähtub umbes näoarteri kõrguselt, tungib kandelüli ristijätkeni, pöördub sealt nibujätke vastavasse vaku ja jõuab pinna m. trapezius'e külgmisel serval, haruneb kukla piirkonnas, annab haru for. mastoideum'i kaudu peaaju kõvakelmele (r a m u s m a s t o i d e u s) ja harud kukla piirkonna lihastele.

7. *A. auricularis posterior* - tagumine kõrvalehearter. Selle tähtsaim haru - a. s t y l o m a s t o i d e a - tungib can. facialis'e kaudu keskkõrva (a. t y m p a n i c a p o s t e r i o r).

. *carotis externa* lõppharud:

8. *A. temporalis superficialis* - pindmine oimuarter - tungib kõrva ees oimu piirkonda ja annab harud kiiru ja otsmiku piirkonda. Eesmised harud suunduvad näole (a. t r a n s v e r s a f a c i e i e t a. z y g o m a t i c o o r b i t a l i s).

Joon. 3. *A. maxillaris*'e harud. Arteri keskmine osa - pars pterygoidea - on skeemil kontuuridega. Harude tähistus skeemil vastab tähistusele tekstis.

9. A. m a x i l l a r i s - ülalõuaarter - on eelmisest tugevamini arenenud. Suundub täisnurkselt ette ja on oma lähtekohal kaetud ramus mandibulae'ga. Läbib fossa infratemporalis'e ja haruneb fossa pterygopalatina's oma lõppharudeks. Vastavalt kulule jaotatakse arter kolmeks lõiguks: pars mandibularis, pars pterygoidea, pars pterygopalatina.

Pars mandibularis'e harud:

- a) a. a u r i c u l a r i s p r o f u n d a - alalõualiigesele ja välimisele kuulmekäigule;
- b) a. t y m p a n i c a a n t e r i o r - fissura petrotympanica kaudu trummiõõne limaskestale;
- c) a. a l v e o l a r i s i n f e r i o r - mandibulaarkanali kaudu alalõualuule, alumistele hammastele ja alalõua pehmetele kudedele; arteri lõppharudeks on a. mentalis ja ramus incisivus;
- d) a. m e n i n g e a m e d i a - tungib for. spinosum'i kaudu keskmisse koljuauku ja on peamine aju kõvakelmet varustav arter.

Pars pterygoidea annab lihaseharusid:

- e) a. m a s s e t e r i c a ,
- f) a. t e m p o r a l i s p r o f u n d a a n t e r i o r e t p o s t e r i o r ,
- g) r a m i p t e r y g o i d e i ,
- h) a. b u c c a l i s (varustab ka suukoopa limaskesta).

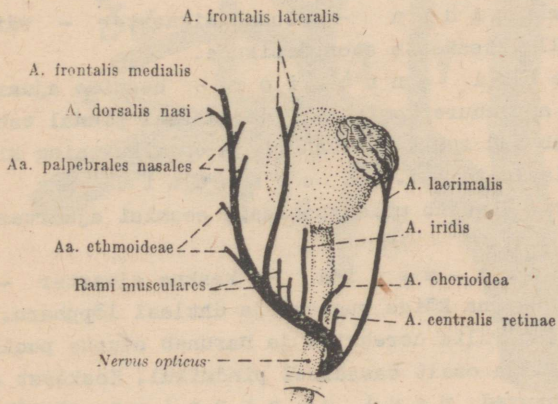
Pars pterygopalatina annab järgmisi harusid:

- i) a. a l v e o l a r i s s u p e r i o r p o s t e r i o r - ülalõua tagumistele hammastele;
- k) a. i n f r a o r b i t a l i s - tungib läbi canalis infraorbitalis'e näole ja annab kanalisisesed külgharud ülalõualuu lõik- ja silmahammastele (aa. a l v e o l a r e s s u p e r i o r e s a n t e r i o r e s);
- l) a. p a l a t i n a d e s c e n d e n s - läbib canalis pterygopalatinus'e, varustab suulage ja kurjumandlit;

- m) a. c a n a l i s p t e r y g o i d e i - c a n a -
l i s p t e r y g o i d e u s ' e k a u d u n e e l u l e j a k u u l m e t ö r v e -
l e ;
- n) a. s p h e n ö p a l a t i n a - f o r . s p h e n o p a -
l a t i n u m ' i k a u d u n i n a k o o p a l i m a s k e s t a l e .

Arteria carotis interna

A. c a r o t i s i n t e r n a - s i s e m i n e u n e a r t e r -
o n ü h i s e u n e a r t e r i t a g u m i n e h a r u , m i s ü l e n e b n e e l u k ü l g s e i -
n a l , l ä b i b c a n a l i s c a r o t i c u s ' e k a u d u k o l j u p ö h i m i k u , k e s k m i -
s e s k o l j u a u g u s l ä b i s t a b s i n u s c a v e r n o s u s ' e j a a n n a b h a r u s i d :
e t t e p o o l e - a . o p h t h a l m i c a , ü l e s p o o l e - a j u a r t e r i d .

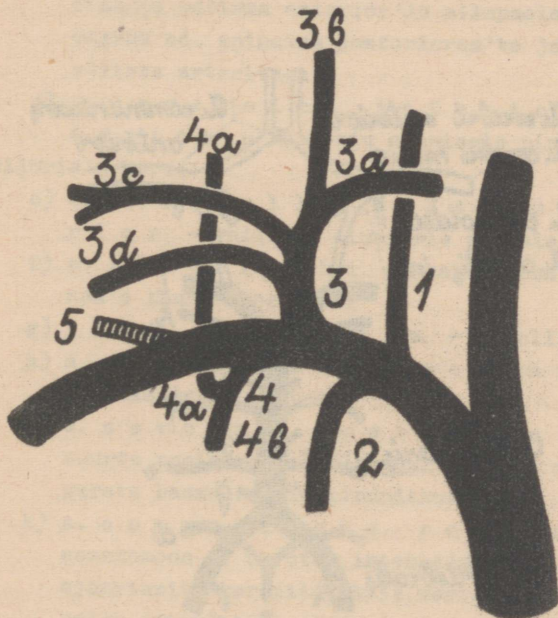

Joon. 4. A. ophthalmica harud.

1. *A. o p h t h a l m i c a* - silmaarter - läbibstab koos nägemisnärviga *canalis opticus'e*, ületab *n. opticus'e* ja kulgeb silmakooa mediaalses seinas silmanurgani, kus haruneb lõppharudeks (*a. frontalis medialis'eks* ja *a. dorsalis nasi'ks*). Silmaarter annab harud silmamuna kestadele (*a. centralis retinae*, *aa. ciliares posteriores breves et longae*), silmalihastele (*rr. musculares*), pisaräärmele (*a. lacrimalis*), laugudele (*a. lacrimalis*, *aa. palpebrales mediales*), sõelluu rakkudele ja nina limaskestale (*a. ethmoidalis anterior et posterior*), peaaaju kõvakelele (*a. meningea anterior* - *a. ethmoidalis anterior'ist*) ning nina ja otsmiku piirkonna pehmetele kudedele (*a. supraorbitalis* seu *a. frontalis lateralis*, *a. dorsalis nasi*). *A. dorsalis nasi* anastomoseerub silmanurgas *a. angularis'ega* (*a. facialis'est*).
2. *A. c o m m u n i c a n s p o s t e r i o r* - tagumine ühendusarter - on *a. carotis interna* ja *a. vertebralis'e* lõppharude vaheline anastomoosharu. Aitab moodustada *circulus arteriosus cerebri't* (vt. joon. 6, lk. 14).
3. *A. c h o r i o i d e a* - soonpõimikuarter - väike haru aju külgvatsakeste soonpõimikule.
4. *A. c e r e b r i a n t e r i o r* - eesmine ajuarter, mis kulgeb aju suure komissuuri dorsaalsel pinnal tahapoolle. Varustab aju suurt komissuuri ja otsmiku- ning kiirusagarate mediaalseid osi. *A. c o m m u n i c a n s a n t e r i o r* ühendab mõlemapoolseid eesmisi ajuartereid omavahel.
5. *A. c e r e b r i m e d i a* - keskne ajuarter - on *a. carotis interna* kõige tugevam ja ühtlasi lõppharu. Kulgeb *sulcus lateralis cerebri's* ja haruneb suurte poolkerade konvekssel ja osalt basaalsel pindmikul. Kesksest ajuarterist lähtuvad *r a m i c e n t r a l e s* otsaju basaaltuumadele ja *capsula interna'le*. Aju verevalandused (ajurabandused) tekivad kõige sagedamini *aa. centrales'te* piirkonnas.

Arteria subclavia

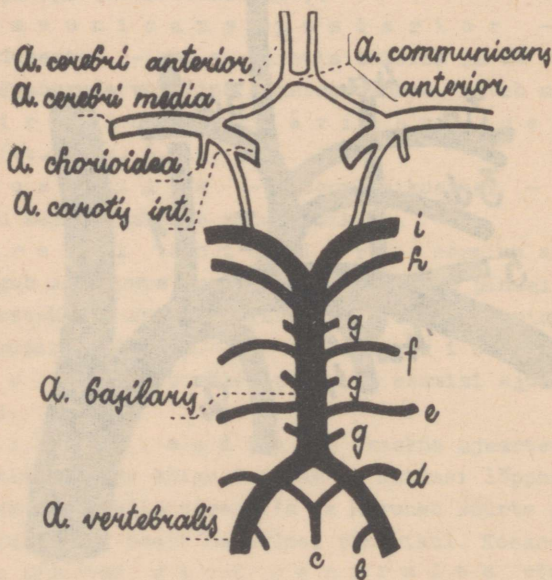
A. s u b c l a v i a - rangluualune arter - on ülajäset varustava arteri peatüve lõik tema algusest (vasemal - aordist, paremal - truncus brachiocephalicus'est) kuni lõikumiseni esimese roide lateraalse servaga. Arter jätkub ülajäsemel a. axillaris'e ja a. brachialis'e nime all.

Joon. 5. A. subclavia harud.

A. subclavia ülespoole konveksne kaar annab kaelale, peale ja rindkerele 9 haru, neist kuus lähtuvad kahe ühise tüvena (truncus thyreocervicalis - 4 arterit, truncus costocervicalis - 2 arterit).

1. A. vertebralis - lüliarter - suundub vertikaalselt ülespoole, alates VI kaelalülist läbib lülide for. costotransversaria'id. Axis'e ja atlas'e vahel teeb ta lingu lateraalsele, mis võimaldab liigutusi alumises pealigeses, atlas'e ülemisel pindmikul pöördub mediaalsele, mulgustab membrana atlantooccipitalis'e ja aju kõvakelme. Siseneb for. magnum'i kaudu koljuõnde ja ühineb ajutüve ees vastaspoolse a. vertebralisega a. basilaris'eks.

Joon. 6. A. basilaris ja circulus arteriosus cerebri. Karotiidne süsteem on antud kontuuridega, vastandina vertebraalsele süsteemile.

A. vertebralis'e harud:

- a) rami musculares et rami spinales (viimased tungivad iga kaelalüli kõrgusel seljaaju kelmetele);
- b) a. spinalis posterior (on paaris), pöördub koljuõõnest tagasi lülisambakanalise, kulgeb spinaalnärvide tagumiste juurte sisenemiskohti mööda cauda equina'ni, saab segmentaar-seid anastomoosharusid lülisambavälistelt arteritelt.
- c) a. spinalis anterior (paaritu), tekib kahe väikese tüve ühinemise teel, kulgeb fissura mediana anterior'is allapoole, anastomoseerub aa. spinales posteriores'te ja lülisambaväliste arteritega.
- d) a. cerebelli inferior posterior - väikeaju alumisele pinnale.

A. basilaris'e harud:

- e) a. cerebelli inferior anterior - väikeaju alumisele pinnale;
- f) a. labyrinthi - meatus acusticus internus'e kaudu sisekõrva;
- g) rami ad pontem - ajusillale;
- h) a. cerebelli superior - väikeaju ülemisele pinnale;
- i) a. cerebri posterior - keskajule, suurte poolkerade kuklasagaratele ja osalt oimusagarate basaalselele pindmikkudele;
- k) a. communicans posterior - anastomoos a. carotis interna'ga, mis ühendades ajuarterite karotiidset ja vertebraalset süsteemi, suleb arteriaalse rõnga (circulus arteriosus cerebri) vaheaju basaalse osade ümber.

2. A. thoracica interna - sisemine rindkerearter - kulgeb rindkere sisepinnal allapoole, jäädes ca 1 cm kaugusele rinnaku servast.

Alates XI roidest tungib arteri ja pleura vahele m. transversus thoracis. VII roidekõhre kohal annab a. thoracica interna oma lõppharud - a. musculophrenica ja a. epigastrica superior'i.

A. thoracica interna harud:

Vistseraalsed harud mediastinum'ile, harknäärmele ja bronhidele. A. pericardiocophrenica kulgeb koos n. phrenicus'ega perikardiale ja diafragmale.

Parietaalsed harud anastomoseeruvad kuues ülemisses roidevahemikus tagumiste interkostaalarterite mõlema lõppharuga (rami intercostales anteriores) ja moodustavad võrgustiku rinnaku tagumisel pinnal (rami sternales). Rami perforantes tungivad läbi roidevahemike pindmisele, varustades nahka, m. pectoralis major'it ja rinnanääret (naisel - rami mammarii III-IV roidevahemikus).

Lõppharud. A. musculophrenica varustab diafragmat. A. epigastrica superior läbib trigonum sternocostale, tungib kõhu sirglihase tuppe lihase tagapinnale ja anastomoseerub naba piirkonnas a. epigastrica inferior'iga.

3. Truncus thyreocervicalis - kilpnäärme-kaelatüvi - annab neli haru:

a) A. thyreoidae inferior - alumine kilpnäärmearter - tungib ülespoole, pöördub VI kaelalüli kohal mediaalsele ja siseneb kilpnäärmesse tagantpoolt. Annab veel harusid kõrile (a. laryngea inferior), neelule, söögitorule ja trahheale. (Sageli lähtub alumisest kilpnäärmearterist ka a. cervicalis ascendens.)

b) A. cervicalis ascendens - ülev kaelaararter - suundub m. scalenus anterior'i

pinnal ülespoole, varustab naabruses olevaid kaela- ja kuklalihaseid (rami musculares) ning seljaaju (rami spinales).

c) *A. cervicalis superficialis* - pindmine kaelaarter - haruneb kaela külgmiste osade pindmistes kihtides ja anastomoseerub *a. transversa colli*'ga.

d) *A. suprascapularis* - abaluuüline arter - kulgeb paralleelselt rangluuga incisura scapulae'ni ja üle lig. transversum scapulae abaluu dorsaalsetele lihastele. Anastomoseerub *arteria circumflexa scapulae*'ga. Annab ramus acromialis'e rete acromiale moodustamiseks.

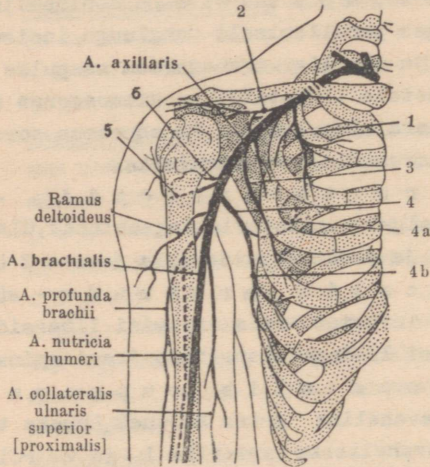
4. *Truncus costocervicalis* - roide-kaelatüvi - algab *a. subclavia* tagaseinast, ületab VIII kaelanärvi ja annab I roidekaela juures 2 haru:

a) *a. cervicalis profunda* - süva kaelaarter - varustab kaela tagumisi lihaseid ja annab harukesi lülisambakanalisse (rami spinales);

b) *a. intercostalis suprema* - üliline roidevaheline arter haruneb kaheks tagumiseks roidevaheliseks arteriks 1. ja 2. roidevahemiku jaoks (*aa. intercostales posteriores I et II*).

5. *A. transversa colli* - kaela ristiarter - algab *a. subclavia* distaalsest osast (30%) või *truncus thyreocervicalis*'est või *truncus costocervicalis*'est, läbib plexus brachialis'e ja haruneb abaluu ülemise nurga juures kaheks. *Ramus superficialis* astsendeerub *m. levator scapulae* pinnal. *Ramus profundus* kulgeb abaluu mediaalse serva kohal *m. rhomboideus*'e ja *m. serratus posterior superior*'i vahel allapoole, varustades naabruses olevaid lihaseid.

Arteria axillaris

Joon. 7. A. axillaris ja a. brachialis.

A. a x i l l a r i s - kaenlaarter - on rangluualuse arteri vahetu jätk I roide lateraalsest servast kuni m. pectoralis major'i (resp. m. latissimus dorsi) kõõluse alumise servani. Kaenlaõõnes on arter igast küljest ümbritsetud õlavarre-närvipoimiku infraklavikulaarse oca närvikimpudega.

Vastavalt kaenlaõõne jaotusele (trigonum clavipectorale, trigonum pectorale, trigonum subpectorale) on kaenlaarteril kolm osa.

A. axillaris'e harud trig. clavipectorale piirkonnas:

1. A. t h o r a c i c a s u p r e m a - ülimine rindkerearter - suundub m. subclavius'e alumise serva kohalt alla mediaalsele ja varustab rinnalihaseid rindkere ülemises osas.
2. A. t h o r a c o a c r o m i a l i s - rindkere-õlanukiarter - lähtub m. pectoralis minor'i ülemise serva kõrguselt.
  - a) ramus acromialis - ületab processus coracoideus'e, varustab m. deltoideus't ja võtab osa rete acromiale moodustamisest.
  - b) ramus deltoideus - kulgeb sulcus deltoideopectoralis'es ja varustab naabruses olevaid lihaseid.
  - c) rami pectorales - m. pectoralis major'ile ja m. pectoralis minor'ile.

A. axillaris'e harud trigonum pectorale piirkonnas:

3. A. t h o r a c i c a l a t e r a l i s - külgmine rindkerearter - kulgeb m. pectoralis minor'i tagant alla mediaalsele: m. pectoralis major'ile, m. serratus anterior'ile ja rinnanäärmele (rami mammarii laterales).

A. axillaris'e harud trigonum subpectorale piirkonnas:

4. A. s u b s c a p u l a r i s - abaluualune arter - haruneb for. trilaterum'i kohal, andes
  - a) a. c i r c u m f l e x a s c a p u l a e, mis tungib for. trilaterum'i kaudu abaluu dorsaalsele pinnale ja anastomoseerub a. suprascapularis'ega;
  - b) a. t h o r a c o d o r s a l i s jätkab peatüve kulgu abaluu alumise nurga suunas; varustab m. latissimus dorsi't, m. teres major'it, m. subscapularis't ja m. serratus lateralis't.
5. A. c i r c u m f l e x a h u m e r i p o s t e r i o r - tagumine õlavarreluud ümbritsev arter - pöörduv for. quadrilaterum'i kaudu ümber collum chi-

rurgicum'i; varustab m. deltoideus't, õlaliigest ja võtab osa rete acromiale moodustamisest. (Lähtub mõnikord a. profunda brachii'st.)

6. *A. circumflexa humeri anterior* - eesmine õlavarreluud ümbritsev arter - on eelmisest nõrgem. Pöördub m. coracobrachialis'e all ümber collum chirurgicum'i. Anastomoseerub a. circumflexa humeri posterior'iga.

Topograafiliselt paiknevad kaenlaarteri harud kaenlaõõne seintes järgnevalt: eesmises seinas - a. thoracica suprema ja a. thoracoacromialis, mediaalses seinas - a. thoracica lateralis, tagumises seinas - a. subscapularis, külgmises seinas - aa. circumflexa humeri anterior et posterior.

Arteria brachialis

A. brachialis - õlavarrearter (vt. joon. 7 lk. 18) - on ülajäseme arteriaalse magistraali lõik m. pectoralis major'i alumisest servast kuni collum radii'ni, kus ta haruneb a. radialis'eks ja a. ulnaris'eks. Paikneb koos mõlema saateveeni ja n. medianus'ega ühises tupes septum intermusculare mediale's. *A. brachialis*'e harud varustavad õlavarre lihaseid, luud ja küünarliigest.

Õlavarrearter annab harusid:

1. *Rami musculares* - õlavarre lihastele.
2. *A. profunda brachii* - süva õlavarrearter - algab peatüve tagumisest seinast (allpool m. teres major'it) ja tungib koos n. radialis'ega canalis spiralis'esse. Annab a. nutricia humeri, lihaseharud m. triceps brachii'le ja haruneb a. collateralis media'ks ning a. collateralis lateralis'eks. Mõlemad nimetatud lõppharud võtavad osa rete articulare cubiti moodustamisest.
3. *A. collateralis ulnaris superior* - ülemine ulnaarne kaaskülgne arter - algab õlavarre keskkohast veidi kõrgemal, suundub koos n. ulnaris'ega taha alla ja võtab osa rete ar-

articulare cubiti moodustamisest.

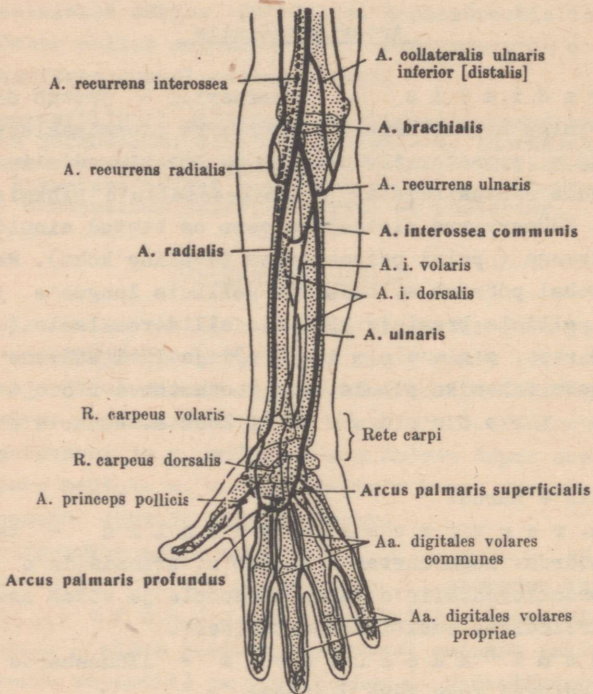
4. *A. collateralis ulnaris inferior* - alumine ulnaarne kaaskülgne arter - algab õlavarrearteri alumisest kolmandikust ja võtab osa rete articulare cubiti moodustamisest.

Arteria radialis

A. radialis - kodaraarter - jätkab õlavarrearteri kulgu küünarvarrel. Küünarvarre proksimaalses osas paikneb ta m. pronator teres'e ja m. brachioradialis'e vahel. Suundub distaalsele m. brachioradialis'e pihkmist serva mööda. Küünarvarre distaalses osas on kaetud ainult naha ja sidekirmega (pulsi palpeerimise tavaline koht). Randmeliigese kohal pöörduv m. abductor pollicis longus'e ja m. extensor pollicis brevis'e kõõluste all dorsaalsele (*t a b a t i è r e a n a t o m i q u e*) ja läbi esimese metakarpaalluude vahemiku pihule, kus moodustab *a r c u s p a l m a r i s p r o f u n d u s ' e* (koos a. ulnaris'e süva haruga).

A. radialis'e harud:

1. *A. recurrens radialis* - tagasi-pöörduv kodaraarter - kulgeb m. brachialis'e ja m. brachioradialis'e vahel ülespoole ja võtab osa rete articulare cubiti moodustamisest.
2. *Rami musculares* - lihaseharud - lähtuvad kogu tüve ulatuses.
3. *Ramus carpeus palmaris* - pihkmine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustamisest.
4. *Ramus palmaris superficialis* - pindmine pihuharu - kulgeb thenar'i lihaste pinnal, anastomoseerub a. ulnaris'e lõpposaga ja aitab moodustada pindmist pihukaart (*arcus palmaris superficialis*).

Joon. 8. Küünarvarre ja käe arterid.

5. *Ramus carpeus dorsalis* - selgmine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustamisest.
6. *A. metacarpea dorsalis I* - esimene selgmine kämblaarter - kulgeb m. interosseus dorsalis I selgmisel pinnal ja varustab I-II sõrme selgmisi pindmikke.
7. *A. princeps pollicis* - pöidla peaarter - varustab II sõrme radiaalse külje ja I sõrme pihkmisi pindmikke.
8. *Arcus palmaris profundus* - süva pihukaar (vt. lk.25).

Arteria ulnaris

A. ulnaris - küünararter - on õlavarrearteri eine (tugevam) lõppharu. Suundub m. pronator teres'e all adiaalsele. Paikneb küünarvarre ulnaarsel küljel painutajaihaste pindmise ja süva kihi vahel, läbib canalis carpi lnaris'e ja moodustab pindmise pihukaare (*arcus palmaris aperficialis*).

A. ulnaris'e harud:

1. *Rami musculares*.
2. *A. recurrens ulnaris* - tagasipöörduv küünararter - võtab oma harudega (*ramus anterior* et *posterior*) osa rete articulare cubiti moodustamisest.
3. *A. interossea communis* - ühine luudevaheline arter - on lühike tüvi, mis suundub membrana interossea proksimaalsesse ossa ja haruneb kaheks:
  - a) *a. interossea anterior* jõuab luudevahelise membraani eesmisel pinnal m. pronator quadratus'eni, mulgustab membraani ja suubub rete carpi dorsale'sse. *A. interossea anterior* annab *a. mediana* (*n. medianus'*ele), toi-

tearterid küünarvarre luudele ja lihaseharud naabruses olevaile lihastele.

- b) a. i n t e r o s s e a p o s t e r i o r l ä -
bib membrana interossea ülemise avause, jõuab
sirutajalihaste pindmise ja süva kihi vahel rand-
me piirkonda, kus anastomoseerub eelmisega. Ar-
teri proksimaalsest osast lähtub a. i n t e -
r o s s e a r e c u r r e n s rete articula-
re cubiti'le.
4. R a m u s c a r p e u s d o r s a l i s - selg-
mine randmeharu - pöördub m. flexor carpi ulnaris'e
kõõluste alt rete carpi'le.
5. R a m u s c a r p e u s p a l m a r i s - pihk-
mine randmeharu - võtab osa rete carpi moodustami-
sest.
6. R a m u s p a l m a r i s p r o f u n d u s -
süva pihuharu - suundub hypothenar'i lihaste vahel
sügavamale, anastomoseerub a. radialis'ega ja aitab
moodustada süva pihukaart (arcus palmaris profun-
dus - vt!).
7. A r c u s p a l m a r i s s u p e r f i c i a -
l i s - pindmine pihukaar (vt!).

Arcus palmaris superficialis

A r c u s p a l m a r i s s u p e r f i c i a l i s
- pindmine pihukaar - on a. ulnaris'e moodustis ja anas-
tomoseerub suhteliselt peenema ramus palmaris superficia-
lis'ega (a. radialis'est). Kaar paikneb peopesa keskosas
painutajalihaste kõõluste peal. Kaarest lähtuvad aa. d i -
g i t a l e s p a l m a r e s c o m m u n e s (arvult
4). Sõrmedevahelise nahavoldi kohal haruneb neist igauks
kaheks a. d i g i t a l i s p a l m a r i s p r o -
p r i a'ks. Viimased kulgevad sõrmedele, andes sõrmeotstes
omavahelisi anastomoose. (Vt. joon. 8. lk. 22.)

Arcus palmaris profundus

Arcus palmaris profundus - süva pihukaar - on a. radialis'e moodustis. Ta anastomoseerub ramus palmaris profundus'ega (a. ulnaris'est). Kaar paikneb painutajalihaste kõõluste all metakarpaalluude põhimike kohal, jäädes pindmisest pihukaarest proksimaalsemale.

Kaare konveksselt küljelt lähtuvad II-IV metakarpaalluude vahemikku aa. metacarpeae palmares (3-4), mis anastomoseeruvad aa. digitales palmares'ega viimaste harunemiskohal. Süvast pihukaarest tungivad rami perforantes (arvult 3) läbi II-IV metakarpaalluude vahemiku ja anastomoseeruvad rete carpi dorsale'ga. (Vt. joon. 8, lk. 22.)

Käe selgmised arterid

Käe selgmised arterid tüvinevad rete carpi dorsale'st. Viimane tekib a. radialis'e ja a. ulnaris'e rami carpei dorsales'te ja mõlema a. interossea lõppharude ühinemisel ja annab distaalsele aa. metacarpeae dorsales (arvult 3), mis harunevad metakarpo-falangeaalligese kohal, andes sõrmedele aa. digitales dorsales.

A O R T A   T H O R A C I C A

A o r t a   t h o r a c i c a - rinnaaort - on alaneva aordi lõik IV rinnalülist XII rinnalülini, kus aort läbib vahelihase hiatus aorticus'e. Rinnaaordi harud on suhteliselt peened; nad suunduvad rindkere seintele (parietaalsed harud) või rinnaõõne sisusele (vistseraalsed harud).

Rinnaaordi parietaalsed harud:

1. A a . i n t e r c o s t a l e s   p o s t e r i o -
r e s - tagumised roidevahelised arterid (10 paari)
- lähtuvad aordi tagumisest-külgmisest seinast. Pa-
rempoolsed arterid ületavad lülisamba eesmise pind-
miku, sest aort paikneb keskjoonest vasemal. Viimane
paar tagumisi roidevahelisi artereid kulgeb XII roide
all (a . s u b c o s t a l i s). A . i n t e r c o s t a l i s
p o s t e r i o r haruneb roidepea kohal kaheks haruks;
  - a) r a m u s   d o r s a l i s - suundub autohtoon-
setele seljalihastele ja selja nahale, annab kül-
haru (ramus spinalis) seljaajule ja ajukelmetele;
  - b) r a m u s   c o l l a t e r a l i s - kulgeb möö-
da roidevagu ümber rindkere; kuni roidenurgari on
ta kaetud pleura costalis'ega, roidenurgast alates
paikneb sisemiste ja välimiste roidevaheliste li-
haste vahel. Arteri kohal leidub samanimeline veen,
all - närv. Ees anaastomoseeruvad rami collaterales
eesmiste roidevaheliste arteritega (a . t h o r a c i c a
i n t e r n a ' s t). Kolm alumist ramus collateralis't
tungivad laiade kõhulihaste vahele ja anaastomosee-
ruvad a . e p i g a s t r i c a   s u p e r i o r ' i harudega. (A a .
i n t e r c o s t a l e s I e t II lähtuvad truncus costocervi-
calisest.)
2. A a . p h r e n i c a e   s u p e r i o r e s - ülemi-
sed vahelihasearterid - on peened harud, mis lähtuvad
rinnaaordi alumisest osast ja anaastomoseeruvad a . p e -
r i c a r d i a c o p h r e n i c a ja a . m u s c u l o p h r e n i c a harudega va-
helihaase ülemisel pinnal.

Rinnaaordi vistseraalsed harud:

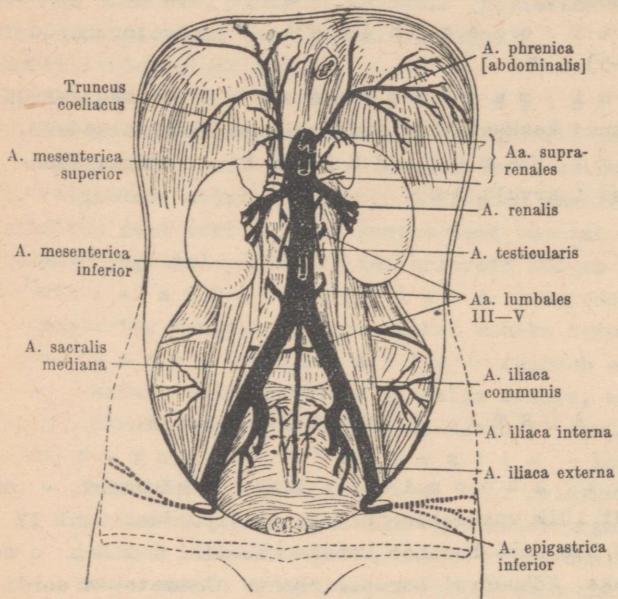
1. R a m i b r o n c h i a l e s - kopsutoruharud. Parempoolne kopsutoruharu lähtub tavaliselt ühest interkostaalarterist (III-st). Vasem kops saab tavaliselt kaks kopsutoruharu. Kopsutoruharud kulgevad koos bronhidega ning varustavad bronhe ja kopsu stroomat.
2. R a m i o e s o p h a g e i - söögitoruharud (4-5).
3. R a m i m e d i a s t i n a l e s - keskseinandiharud keskseinandi sidekoele ja lümfisõlmedele.
4. R a m i p e r i c a r d i a c i - südamepaunaharud (arvult 3-4).

A O R T A A B D O M I N A L I S

A o r t a a b d o m i n a l i s - kõhuaort - on alaneva aordi lõik vahelihase hiatus aorticus'est kuni IV nimmelülini, kus aort haruneb kaheks a. i l i a c a c o m m u n i s 'eks. Kõhuaordi harunemiskohta nimetatakse aordi bifurkatsiooniks (b i f u r c a t i o a o r t a e). Aordi kulgu ristluu eesmisel pindmikul jätkab a. s a c r a l i s m e d i a n a (aorta caudalis). Kõhuaort annab paaris ja paarituid vistseraalseid harusid ning parietaalseid harusid.

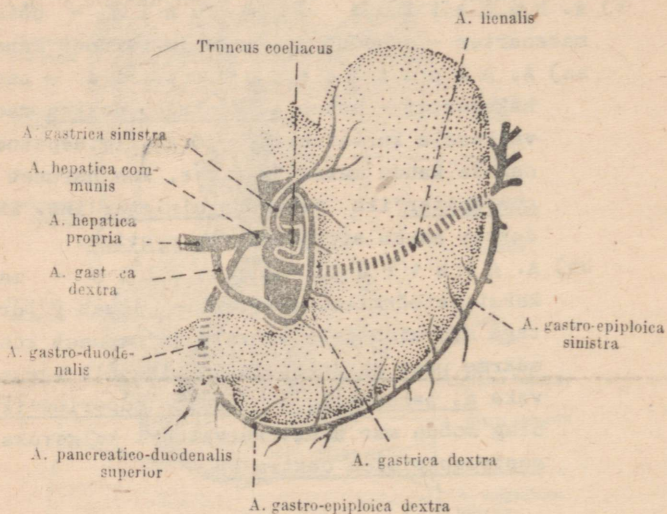
Kõhuaordi paaritud vistseraalsed harud:

1. T r u n c u s c o e l i a c u s - kõhuõõnetüvi - on 1-2 cm pikkune jäme tüvi, lähtub aordist hiatus aorticus'e kohal ja haruneb kolmeks arteriks:

Joan. 9. Aorta abdominalis.

- a) *A. gastrica sinistra* - vasem
maoarter - on truncus coeliacus'e kõige nõrgem
haru, mis suundub vasemale üles (cardia'le) ja
pöörduv väikesele kurvatuurile, kus anastomosee-
rub *a. gastrica dextra*'ga. Annab harud söögitoru-
le ja mao mõlemale seinale.
- b) *A. hepatica communis* - ühine
maksaarter - suundub paremale ja haruneb kaheks:
aa) *A. hepatica propria* - päris-
maksaarter - annab *a. gastrica dextra* mao
väikesele kurvatuurile, jõuab lig.hepatodu-
denale kaudu maksaväratisse, kus haruneb ra-
mus dexter'iks ja ramus sinister'iks. Ramus
dexter annab sapipõiele *a. cystica*.
- bb) *A. gastroduodenalis* - mao-
kaksteistsõrmiksoolearter - jõuab püloruse
taga mao alumisele servale ja haruneb kõhu-
näärme pead ja kaksteistsõrmiksoolt varusta-
vaks *a. pancreaticoduodenalis superior*'iks
ning mööda mao suurt kurvatuuri kulgevaks *a.
gastroepiploica dextra*'ks.
- c) *A. lienalis* - põrnaarter - on kõhuõone-
tüve kolmest harust kõige jämedam, kulgeb kõhu-
näärme ülemisel serval horisontaalselt vasemale,
annab *a. gastroepiploica si-
nistra* mao suurele kurvatuurile ja *aa.
gastricae breves* maopõhjale. Har-
runeb põrnaväratist. Varustab magu, kõhunääret,
suurt rasvikut ja põrna.

Joon. 10. Truncus coeliacus'e harud.

2. *A. mesenterica superior* - ülemine keskmearter - algab aordi eesseinast esimese nimmelüli kõrgusel, tungib kõhunäärme tagant läbi ja eespool flexura duodenojejunalis't pöördub peensoole kinnis-

tisse. Kinnistis kulgeb allapoole, moodustades vase-
male konveksse kaare. Kaare konveksselt küljelt läh-
tuvad arterid varustavad intestinum jejunoileum'i
(aa. jejunales et aa. ilei, arvult
12-20). Kaare konkaavselt küljelt lähtuvad arterid
varustavad duodenumit ja caput pancreatis't (a.
pancreaticoduodenalis infe-
rior), colon ascendens'it (a. ileocoli-
ca, a. colica dextra) ning colon
transversum'it (a. colica media). A.
appendicis vermiformis lähtub
a. ileocolica'st.

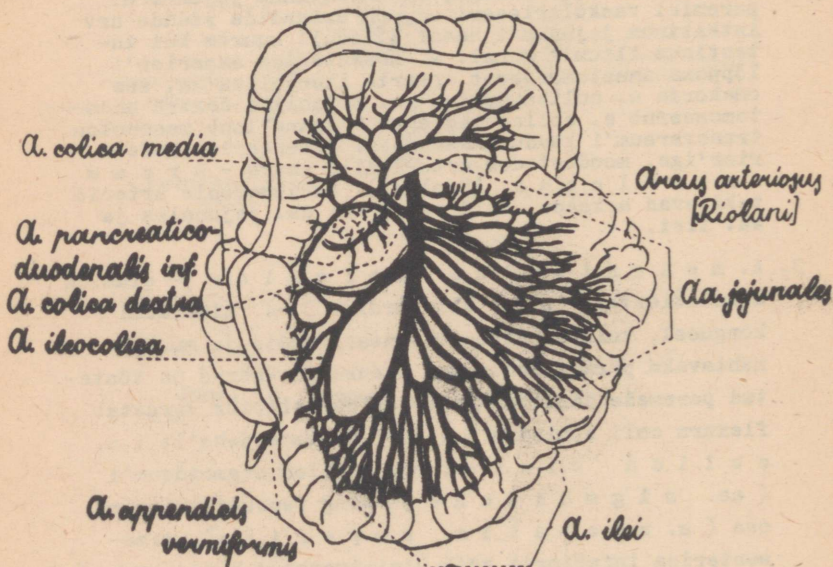
Aa. jejunales ja aa. ilei moodustavad peensoole kin-
nistis omavahel anastomoseerudes 2-3 rida arkaade,
mille viimaselt reallt lähtuvad lühikesed harud peen-
soolele. Seoses sellega, et intestinum jejunum on
paremini vaskulariseeritud, on arkaadide ridade arv
intestinum jejunum'i kohal üldiselt suurem kui in-
testinum ileum'i kohal. A. mesenterica superior'i
lõpposa anastomoseerub arteria ileocolica'ga, see
omakorda a. colica dextra'ga. A. colica dextra anas-
tomoseerub a. colica mediaga. Viimane loob mesocolon
transversum'i kaudu ühenduse a. mesenterica infe-
rior'iga, moodustades arteriaalse kaare - arcus
arteriosus (Riolani). Ka jämesoole arterid
tekitavad arkaade, kuid vähem kui aa. jejunales ja
aa. ilei.

3. A. mesenterica inferior - alumine
kinnistiarter - algab kõhuaordist 3.-4. nimmelüli
kõrgusel, kulgeb retroperitoneaalruumis ja muutub
nähtavaks pärast seda, kui peensoole käärud on tõste-
tud paremale üles. A. mesenterica inferior varustab
flexura coli sinistra't ja colon descendens'it (a.
colica sinistra), colon sigmoideum'i
(aa. sigmoideae) ning rectum'i ülemist
osa (a. rectalis superior). A. me-
senterica inferior'i kõik ülalnimetatud harud anas-
tomoseeruvad omavahel. A. colica sinistra anastomo-
seerub a. mesenterica superior'iga (arcus arterio-
sus). A. rectalis superior anastomoseerub a. recta-
lis inferior'i ja a. rectalis media'ga (a. iliaca

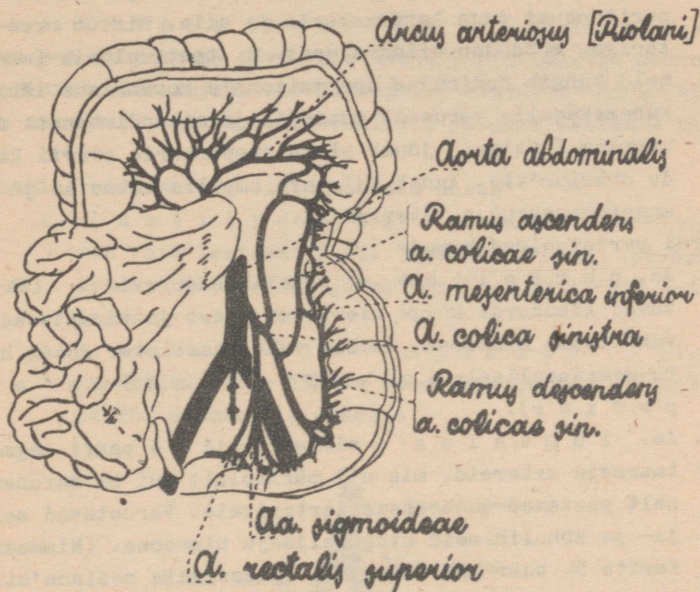
interna'st).

Kõhuaordi paaris vistseraalsed harud:

4. *A. suprarenalis media* - keskmine neerupealisearter - lähtub aordist vahetult allpool *a. mesenterica superior*'i ja kulgeb põiki üle *pars lumbalis diaphragmatis*'e neerupealiseni.

Joon. 11. Arteria mesenterica superior.

Joon. 12. Arteria mesenterica inferior.

(A. suprarenalis superior lähtub a. phrenica'st, a. suprarenalis inferior - a. renalis'est.)

5. **A. renalis** - neeruarter - algab aordist neeruvärati kõrgusel (parempoolne veidi madalamal vasempoolsest). A. renalis dextra on pikem (sest aorta abdominalis asetseb keskjoonest vasemal) ja möödub alumise õõnesveeni tagant. Enne neeruurkesse sisenemist annab ta haru neerupealisele (a. s u p r a r e n a l i s i n f e r i o r). Neeruurkes haruneb 4-5 haruks (vt. Neeru verevarustus). Suurekaliibrilisi neeruartereid läbib 20-30% kogu tsirkuleerivast verest.

6. *A. testicularis (ovarica)* - munandiarter (naisel - munasarjaarter) - on pikk ja suhteliselt peen arter, mis lähtub aordist teravnurkselt vahetult allpool neeruartereid ja suundub peritoneumi taga lateraalsele ja alla. Ristub ureeteriga, möödudes viimase eest. *A. testicularis* (mehel) tungib funiculus spermaticus'e koosseisus läbi kubemekanali, varustab munandit ja munandimanust. *A. ovarica* (naisel) jõuab plica suspensoria ovarii kaudu ovarium'ile. Annab külgharu ampulla tubae'le ja anastomoseerub a. uterina'ga.

Kõhuaordi parietaalsed harud:

7. *Aa. phrenicae* - vahelihasearterid - lähtuvad kõhuaordi kõige ülemisest osast ja varustavad vahelihase nimmeosa. Kumbki vahelihasearter annab haru neerupealisele (*a. suprarenalis superior*).
8. *Aa. lumbales* - nimmearterid - 4 paari segmentaarseid artereid, mis nii päritolult kui ka harunemiselt vastavad interkostaalarteritele. Varustavad selja- ja kõhulihaseid ning seljaaju nimmeosa. (Nimmearterite 5. paar lähtub sageli *a. sacralis mediana*'st.)
9. *A. sacralis mediana* - keskne ristluuarter - on paaritu tüveke, aorta caudalis'e rudiment, mis lähtub aordi bifurkatsiooni kohalt ja suundub IV-V nimmelüli ja ristluu ees allapoole. Külgharud anastomoseeruvad *aa. sacrales laterales*'tega (*a. iliaca interna*'st), lõppharud sisenevad *glomus coccygeum*'i.

Arteria iliaca communis

Kõhuaordi bifurkatsioonil (IV nimmelüli kõrgusel) tekib paaris ühine niudearter (*a. iliaca communis*), mis on 4-6 cm pikkune ja haruneb *articulatio sacroiliaca* kohal vaagnapiirkonda varustavaks *a. iliaca interna*'ks ja alajäsemele suunduvaks *a. iliaca externa*'ks.

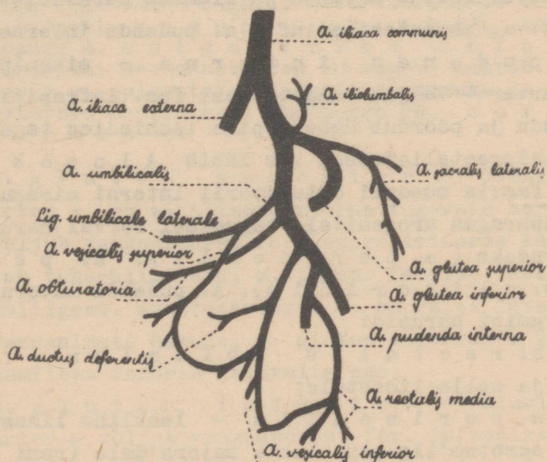
n a 'ks. Enne harunemist annab a. iliaca communis vaid tähtsusetuid harusid lümfisõlmedele, ureeterile ja m.psoas'ele.

Arteria iliaca interna

A. i l i a c a i n t e r n a - sisemine niudearter - on 3-4 cm pikkune tüvi, mis suundub articulatio sacroiliaca pinnal kaarekujuliselt allapoole, ulatudes for.ischiadicum majus'eni. Annab vistseraalseid ja parietaalseid harusid.

Sisemise niudearteri vistseraalsed harud:

1. A. u m b i l i c a l i s - nabaarter - funktsioneerib vaid looteas (vt. loote vereringe), pärast sündi oblitereerub ja muutub lig.umbilicale laterale'ks.
2. A. v e s i c a l i s s u p e r i o r - ülemine kusepõiearter - lähtub eelmisega ühisest tüvest kusepõie ülemistele osadele.

Joon. 13. Arteria iliaca interna harud.

3. *A. vesicalis inferior* - alumine kusepõiearter - kulgeb kusepõie põhjale ja eesnäärmele (rsp. tupele).
- 4a. *A. ductus deferentis* - seemnejuharter - lähtub *a. vesicalis inferior*'ist või *a. umbilicalis*'est ja suundub koos seemneväädiga munandini.
- 4b. *A. uterina* - emakaarter (naisel) - on *a. iliaca interna* tugevaim ja enamasti iseseisev sisuseharu. Tungib väikese vaagna külgsesinas lig. latum uteri põhimikuni ja isthmus uteri'ni. Annab haru tupele (*a. vaginalis*) ja pöördub emaka külgsesmäöda ülespoole. Peatüvest lähtub rohkesti omavahel anastomoseeruvaid harusid emaka seintele. Arteri lõppharudeks on *ramus ovaricus* ja *ramus tubarius*.
5. *A. rectalis media* - keskne pärasoolearter - varustab ampulla recti't, annab harusid seemnepõiekestele, eesnäärmele ja *m. levator ani*'le. Anastomoseerub ülemise ja alumise pärasoolearteriga (vt. *a. mesenterica inf.*, *a. pudenda interna*).
6. *A. pudenda interna* - sisemine häbemearter - väljub vaagnaõõnest for. infrapiriforme kaudu ja pöördub ümber spina ischiadica tagasi fossa ischiorectalis'esse, kus läbib *Alcock*'i kanali fascia musculi obturatorii interni sisemuses. Diaphragma urogenitale tagumisel serval haruneb lõppharudeks (*a. perinealis*, *a. penis* rsp. *clitoridis*). *A. pudenda interna* annab järgmisi harusid:
- a) *a. rectalis inferior* - pärakule ja selle lihastele;
- b) *a. perinealis* - lahkliha lihastele ja scrotum'ile rsp. labia majora'dele (*rami scrotales* rsp. *labiales posteriores*);
- c₁) *a. penis* - sugutiarter (mehel). Sugutiarteri lõppharudeks on *a. urethralis*, *a. profunda penis* ja *a. dorsalis penis*.

- c₂) a. c l i t o r i d i s - kõdistiarter (naisel)
- vastab a. penis'ele, on aga palju nõrgemini arenenud.

Sisemise niudearteri parietaalsed harud:

7. A. i l i o l u m b a l i s - niude-nimmearter - varustab nimmepiirkonna luid ja lihaseid, annab haru (r. spinalis) lülisambakanalisse.
8. A. s a c r a l i s l a t e r a l i s - külgmise ristluuarter - kulgeb eesmistest ristluumulkude mediaalsel küljel allapoole, annab harud lülisambakanalisse ja anastomoseerub a. sacralis mediana'ga.
9. A. o b t u r a t o r i a - toppuriarter - tungib canalis obturatorius'e kaudu reie piirkonda, kus haruneb lähendajalihaste ülemistes osades (r a m u s a n t e r i o r) ja varustab vaagna lihaste süvasid kihte (r a m u s p o s t e r i o r). R a m u s a c e t a b u l a r i s tungib lig. capitis femoris'e kaudu reieluu proksimaalsesse epifüüsi.

Enne sisenemist canalis obturatorius'esse tekib toppuriarteril r a m u s p u b i c u s'e kaudu anastomoos a. epigastrica inferior'iga. Juhul kui see anastomoos on tugev, osutub a. obturatoria a. epigastrica inferior'i haruks ja ääristades reievõru mediaalselt moodustab nn. c o r o n a m o r t i s 'e.

10. A. g l u t e a s u p e r i o r - ülemine tuhaarter - on a. iliaca interna tugevaim haru mehel. Väljub vaagnaõõnest for. suprapiriforme kaudu. Varustab tuharalihaseid, m. tensor fasciae latae't ja puusaliigest. Anastomoseerub a. sacralis lateralis'e dorsaalsete harude, a. glutea inferior'i ja a. circumflexa femoris lateralis'ega.
11. A. g l u t e a i n f e r i o r - alumine tuhaarter - väljub vaagnaõõnest for. infrapiriforme kaudu. Varustab m. gluteus maximus'e alumist osa, reit väljapoole roteerivaid lihaseid ja puusaliigest. Annab harusid ka reielihaste tagumisele grupile ja m. adductor magnus'ele. Anastomoseerub a. obturatoria

ja a. circumflexa femoris medialis'ega. Arteri lõppharu - a. c o m i t a n s n e r v i i s c h i a d i c i - jätkub kuni reie distaalse osani, anastomoseerub a. circumflexa femoris medialis'e ja a. profunda femoris'e perforeerivate harudega.

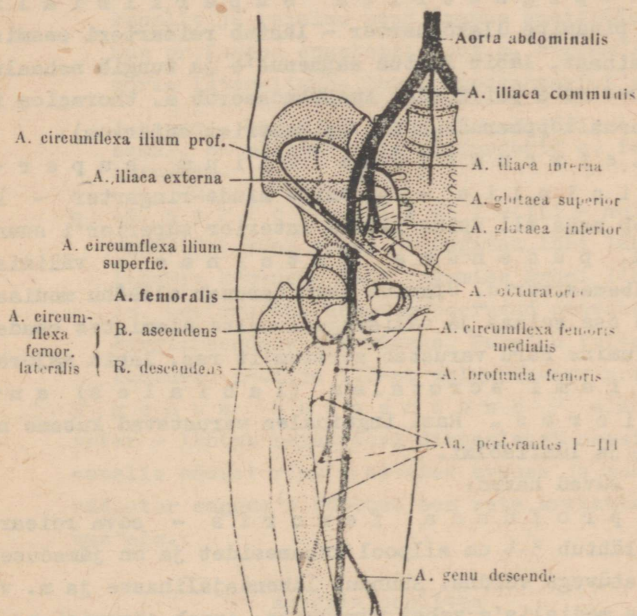
Amfibidel, reptiilidel, mõnedel lindudel ja imetajate loodetel on a. comitans n. ischiadici reie peamiseks arteriaalseks tüveks. Harvadel juhtudel jääb a. comitans n. ischiadici püsima ka täiskasvanud inimesel, olles reie arteriaalseks peatüveks, millest lähtub a. poplitea.

Arteria iliaca externa

A. i l i a c a e x t e r n a - välimine niudearter - ulatub lig. inguinale alumise servani, jätkudes alajäsemel a. femoralis'ena. Arteri algusosaga ristub ureeter (eestpoolt), lõpposaga - a. testicularis. Arter annab harusid m. psoas'ele, lümfisõlmedele ja subperitoneaalsele sidekoele, enne vaagnaõõnest väljumist annab kaks tugevat haru:

1. A. e p i g a s t r i c a i n f e r i o r - alumine ülakõhuarter - algab kubemesideme taga, kus paikneb fovea inguinalis lateralis'e piiril ja moodustab lingu ductus deferens'ile. Suundub subperitoneaalses koes ülespoole, tungib kõhu sirglihase tuppe ja kulgeb lihase tagumisel pinnal ülakõhu piirkonda, kus anastomoseerub a. epigastrica superior'i ja alumiste interkostaalararteritega. A. epigastrica inferior'ist lähtuv r a m u s p u b i c u s loob anastomoosi a. obturatoria samanimelise haruga (vt! - corona mortis), a. c r e m a s t e r i c a (mehel) tungib seemneväädi koosseisus scrotumisse, a. l i g a - m e n t i t e r e t i s u t e r i (naisel) saadab emaka ümarsidet.
2. A. c i r c u m f l e x a i l i u m p r o f u n d a - süva niude-ringarter - kulgeb fascia iliaca ja fascia transversalis'e vahel spina iliaca anterior superior'i suunas ja piki crista iliaca't taha-

poole. Annab harusid kõhulihastele ja anastomoseerub a. iliolumbalis'ega. Arteri ramus ascendens läbib M'Burney punkti piirkonna (nn. a. epigast-rica lateralis) ja võib apendektoomia puhul anda verejookse.

Joon. 14. Vaagna ja reie arterid eestvaates.

Arteria femoralis

A. femoralis - reiearter - on välimise niudearteri jätk reie piirkonnas. A. femoralis ületab pecten ossis pubis'e ja läbinud lacuna vasorum'i, paikneb m. iliopsoas'e ja m. pectineus'e vahel fossa iliopectinea's. Kulgeb m. sartorius'e taga allapoole ja läbib reie distaalses osas canalis adductorius'e. Hiatus tendineus m. adductoris magni kohal läheb reiearter üle öndlaarteriks (a. poplitea). Reiearteri pindmised harud:

1. A. epigastrica superficialis - pindmine ülakõhuarter - lähtub reiearteri eesmisest seinast, läbib hiatus saphenus'e ja tungib nahaaluses koes naba piirkonda. Anastomoseerub a. thoracica interna lõppharudega (a. epigastrica superior).
2. A. circumflexa ilium superficialis - pindmine niude-ringarter - kulgeb naha all spina iliaca anterior superior'i suunas.
3. Aa. pudendae externae - välimised häbemearterid. Ülemine haru haruneb allkõhu mediaalse osa seinas ja välissuguelundite ülemistes osades. Alumine haru varustab scrotum'it resp. labia majora'sid - rami scrotales (labiales) anteriores. Rami inguinales varustavad kubeme naha ja lümfisõlmi.

Reiearteri süvad harud:

4. A. profunda femoris - süva reiearter - lähtub 3-4 cm allpool kubemesidet ja on jämeduselt peatüvega võrdne. Suundub lähendajalihaste ja m. vastus medialis'e vahel sügavusse. Annab järgmisi harusid:
  - a) A. circumflexa femoris lateralis - külgmine reie ringarter - on süva reiearteri tugevaim haru. Tema ramus ascendens pöörduv eest ümber reieluu kaela ja anastomoseerub a. circumflexa femoris medialis'ega fossa trochanterica's, ramus des-

c e n d e n s suundub reieluu eesmisel pinnal allapoole ja varustab m. quadriceps femoris't.

- b) A. c i r c u m f l e x a f e m o r i s m e d i a l i s - keskmine reie ringarter - pöörduv m. iliopsoas'e ja m. pectineus'e vahel trochanter minor'i suunas. R a m u s s u p e r f i c i a l i s varustab pindmisi lähendajalihaseid ja m. obturator externus't. R a m u s p r o f u n d u s varustab süvi lähendajalihaseid, reie fleksoreid, m. quadratus femoris't, puusaliigese kapslit ja reieluu pead (ramus acetabularis). R a m u s p r o f u n d u s anastomoseerub a. circumflexa femoris lateralisega fossa trochanterica's.

Juhtudel, kus a. profunda femoris algab distaalsemal, on mõlemad reie ringarterid a. femoralis'e harudeks.

- c) A a . p e r f o r a n t e s I - III - mulgustavad arterid (kuni viis) - tungivad läbi lähendajalihaste kõõluste reie tagumise grupi lihastele. Aa. perforantes anastomoseeruvad omavahel ja naaberpiirkondade arteritega. Reieluu toitearterid lähtuvad I-st ja III-st mulgustavast arterist.
5. A . g e n u s d e s c e n d e n s - alanev põlvearter - lähtub reiearteri distaalsest osast, läbib canalis adductorius'e eesmise avause ja suundub m. adductor magnus'e kõõluse ees rete articulare genus'ele.

Arteria poplitea

Hiatus adductorius'est väljuv reiearter saab nimeks a. p o p l i t e a - õndlaarter. A. poplitea haruneb m. popliteus'e alumise serva kohal a. t i b i a l i s a n t e r i o r 'iks ja a. t i b i a l i s p o s t e r i o r 'iks. A. poplitea annab peeni harusid, mis võtavad osa rete articulare genus'e moodustamisest:

1. A . g e n u s s u p e r i o r l a t e r a l i s

- ülemine külgmine põlvearter.
- 2. A. g e n u s s u p e r i o r m e d i a l i s -
ülemine keskmine põlvearter.
- 3. A. g e n u s m e d i a - keskne põlvearter.
- 4. A. g e n u s i n f e r i o r l a t e r a l i s -
alumine külgmine põlvearter.
- 5. A. g e n u s i n f e r i o r m e d i a l i s -
alumine keskmine põlvearter.
- 6. A a . s u r a l e s - sääremarjaarterid (arvult 2)
- varustavad m. gastrocnemius't ja harunevad sääre
nahas ja fastsias.

Arteria tibialis anterior

A. t i b i a l i s a n t e r i o r - eesmine sääre-
luuarter - lähtub õndlaarterist m. popliteus'e alumise serva
kõrgusel, läbistab membrana interossea ja suundub membrana
interossea eesmisel pinnal m. tibialis anterior'i lateraalse
serva kohal allapoole. Läbib canalis tibialis anterior'i
syndesmosis tibiofibularis'e kohal ja pöörduv retinaculum
mm. extensorum inferius'e alt põia seljale, kus saab nime-
tuseks a. d o r s a l i s p e d i s. Viimane kulgeb m. ex-
tensor hallucis longus'e kõõluse lateraalsel küljel ja annab
I metatarsaalruumis kaks lõppharu: a. m e t a t a r s e a
d o r s a l i s I j a r a m u s p l a n t a r i s
p r o f u n d u s 'e.

A. tibialis anterior annab arvukaid lihaseharusid sääre
eesmisele lihasrühmale ja lisaks nendele:

1. A. r e c u r r e n s t i b i a l i s p o s t e -
r i o r - tagumine tagasipöörduv sääreluarter -
suundub m. popliteus'e all põlveliigesele.
2. A. r e c u r r e n s t i b i a l i s a n t e -
r i o r - eesmine tagasipöörduv sääreluarter -
pöörduv rete articulare genus'esse.
3. A. m a l l e o l a r i s a n t e r i o r l a -
t e r a l i s - eesmine külgmine päksiarter -
pöörduv m. extensor digitorum longus'e kõõluste all

rete malleolare laterales'sse.

4. A. malleolaris anterior medialis - eesmine keskmine päksiarter - pöördub m. tibialis anterior'i kõõluse all rete malleolare mediales'se.

A. dorsalis pedis'e harud:

5. A. tarsea lateralis - külgmine põiapäraarter - suundub m. extensor digitorum brevis'e all (Chopart'i liigese kõrgusel) põia lateraalsele servale ja võtab osa rete dorsale pedis'e moodustamisest.
6. Aa. tarseae mediales - keskmised põiapäraarterid - mõned peened harud põia mediaalsele servale.
7. A. arcuata - kaararter - kulgeb m. extensor digitorum brevis'e all (Lisfranci liigese kõrgusel) lateraalsele. Anastomoseerub a. tarsea lateralis'ega. Võtab osa rete dorsale pedis'e moodustamisest. Kaararteri (või ka rete dorsale) harudena esinevad aa. metatarseae II - IV, millest igaüks haruneb kaheks a. digitalis dorsalis'eks.
8. A. digitalis dorsalis I - esimene selgmine verbaararter - on a. dorsalis pedis'e lõppharu, mis annab kolm a. digitalis dorsalis't (suurvarbale ja teise varba mediaalsele küljele).
9. Ramus plantaris profundus - süva tallaharu - on a. dorsalis pedis'e teine lõppharu, mis läbib esimese intermetatarsaalruumi ja võtab osa arcus plantaris'e moodustamisest.

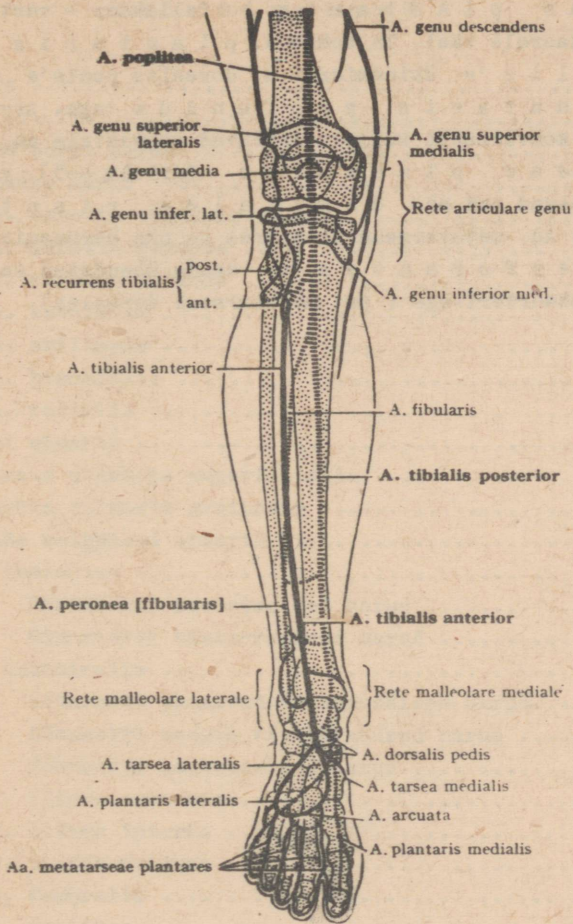
Arteria tibialis posterior

A. tibialis posterior - tagumine sääreluararter - jätkab õndlaarteri kulgu ja on eesmisest sääreluararterist tugevam. Tungib arcus tendineus m. solei

alt sääre tagumise rühma lihaste pindmise ja süva kihi vahele. Paikneb koos saateveenide ja samanimelise närviga kolmandas kanalis retinaculum musculorum flexorum'i all, kus haruneb ka oma lõppharudeks: a. plantaris lateralis'eks ja a. plantaris medialis'eks.

Tagumise sääreluuarteri harud:

1. A. p e r o n e a s. f i b u l a r i s - pindluuarter - on peatüvega jämeduselt peaaegu võrdne. Suundub lihaste vahel mööda pindluud allapoole. Varustab m. soleus't, pindluulihaseid ja pindluud. Võtab osa rete malleolare laterale moodustamisest (rami malleolares laterales, ramus perforans), rete calcaneum'i moodustamisest (rami calcanei) ja annab ülevalpool ülemist hüppeliigest ühendusharu a. tibialis posterior'ile (ramus communicans).
2. R a m i m a l l e o l a r e s m e d i a l e s - keskmised päksiharud - rete malleolare mediale'sse.
3. R a m i c a l c a n e i - rete calcaneum'i.
4. A. p l a n t a r i s m e d i a l i s - keskmine tallaarter - tungib m. abductor hallucis'e alla, kus jaguneb:
  - a) r. s u p e r f i c i a l i s suundub põia mediaalset serva mööda suurvarba mediaalsele pinnale;
  - b) r. p r o f u n d u s tungib m. abductor hallucis'e ja m. flexor digitorum brevis'e vahele, varustab naabruses olevaid lihaseid ja suubub arcus plantaris'esse.
5. A. p l a n t a r i s l a t e r a l i s - külgmine tallaarter - suundub m. flexor digitorum brevis'e ja m. quadratus plantae vahelt põia külgmisele servale, pöörduv luudevaheliste lihaste taldmisel pinnal mediaalsele ja moodustab a r c u s p l a n t a r i s 'e.

Joon. 15. Sääre ja põia arterid.

Arcus plantaris

Arcus plantaris - tallakaar - vastab süvale pihukaarele käel. Ta tekib a. plantaris lateralis'e ühinemisest a. dorsalis pedis'e ramus plantaris profundus'ega. Arcus plantaris'e konveksselt küljelt lähtuvad varvastele aa. metatarsae plantares (arvult 4-5), varvastel harunevad nad aa. digitales plantares'teks. Aa. metatarsae plantares on oma harunemiskohal rami perforantes'te kaudu ühendatud selgmiste põialabaarteritega (aa. metatarsae dorsales).

S i s u k o r d

	lk.
Saateks	3
Aorta	4
Üleneva aordi harud.....	4
Aordikaare harud	6
A. carotis communis	6
A. carotis externa	6
A. carotis interna	11
A. subclavia	13
A. axillaris	18
A. brachialis	20
A. radialis	21
A. ulnaris	23
Arcus palmaris superficialis	24
Arcus palmaris profundus	25
Käe selgmised arterid	25
Aorta thoracica	26
Rinnaaordi parietaalsed harud	26
Rinnaaordi vistseraalsed harud	26
Aorta abdominalis	27
Kõhuaordi paaritud vistseraalsed harud.....	27
Kõhuaordi paaris vistseraalsed harud	32
Kõhuaordi parietaalsed harud.....	34
A. iliaca communis	34
A. iliaca interna	35
A. iliaca externa	38
A. femoralis	40
A. poplitea	41
A. tibialis anterior	42
A. tibialis posterior	43
Arcus plantaris	45

Тартуский государственный университет
СССР, г. Тарту, ул. Вилькопи, 18

О. Мейметс

АРТЕРИИ БОЛЬШОГО КРУГА КРОВООБРАЩЕНИЯ
ЧЕЛОВЕКА

Издание третье
На эстонском языке

Vastutav toimetaja G. Books

Korrektor E. Võhandu

TRÜ reprints 1966. Trükiplaanid 3. Tingtrükiplaanid 2,73. Arvestusplaanid 2,7. Trükiarv 600. Paber 30 x 42. 1/4. Paljudamiselsaatus 4.VII 1966.
NB - 05456. Tell. nr. 327.

Kind 8 kop.

Hind 8 kop.

A

107005

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 01056746 1